

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Acta oeconomica et informatica 1
Nitra, Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 2000, s. 5-6

HOSPODÁRSKE A FINANČNÉ RIZIKÁ V POLNOHOSPODÁRSTVE A POISTNÁ POLITIKA APLIKOVANÁ PRE TOTO ODVETVIE ECONOMIC AND FINANCIAL UNCERTAINTY IN AGRICULTURE AND THE APPLICATION OF INSURANCE POLICY IN THIS SECTOR

Tibor KOŠČO, Iveta DOVALOVÁ
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Doing business in agriculture is much more risky than in other areas of national economy. The biological character and the natural conditions of agricultural production are the main source of risk. From the point of view of the agricultural enterprise, risky factors can be divided in two categories. The first one includes all factors which can be overcome by external tools (credit, insurance). The only way of achieving a success is evaluating all possible risk factors and taking steps to prevent them.

Key words: risk, risk factors, risk of agricultural production, insurable market, insurable risk

Každý odbor ľudskej činnosti je spojený s určitou mierou rizika. Je nevyhnutné venovať sa v tejto súvislosti aj jednotlivým kategóriám rizika. Preto nezanedbateľnou súčasťou trhovej ekonomiky je tiež poisťovníctvo, ktoré svojimi nástrojmi pomáha riziká znižovať. V súčasnej etape transformácie našej ekonomiky sa úloha poisťovníctva zvyšuje, pretože táto doba je spojená s nepredstaviteľným množstvom rizík. Zvýšenie finančnej samostatnosti poľnohospodárskych výrobcov si v podmienkach trhovej ekonomiky vyžiadal ústup od zákonnej formy poistenia rizík. Rizikovosť poľnohospodárskej výroby treba zamerať na redukciu tzv. ovplyvniteľných rizík a čeliť negatívnym dôsledkom tzv. neovplyvniteľných rizík včítane uvažovania o tzv. náhradných opatreniach, riešiacich elimináciu možných negatívnych dôsledkov. V terajšej dobe sa bude rizikovosť riešiť prostriedkami hospodárskej politiky, centralizovane prostredníctvom poisťovní a tvorbou vlastných podnikových rizikových fondov.

Materiál a metódy

Riziko ako kategória vedeckého poznania z pohľadu mnohých autorov má i odlišnú interpretáciu a často sa spája s obavou o ekonomický úspech. Naše poznanie v oblasti vedeckého bádania vyúsťuje v skutočnosť, že riziko je kategóriou vedeckého poznania a je spojené s nádejou, respektíve ŠANCOU, ktorá v závislosti od vedomostí či nevedomostí, istoty či omylov, pravdepodobnosti či náhody môže vyúsťiť v ekonomický úspech – ZISK, alebo ekonomický neúspech – STRATU. Problémom však ostáva špecifickosť poľnohospodárskej výroby, čo určuje tak osobitý prístup pri hľadaní prostriedkov a opatrení paralyzy negatívnych účinkov rizikových faktorov tohto odvetvia.

V hodnotení sa opierame o dosiahnuté výsledky vedeckovýskumnej činnosti katedry, ktorá ich v minulosti i v súčasnom období analyzuje, dedukuje a predikuje poisťnú politiku v spomínaných oblastiach vo vzťahu k poľnohospodársko-potravinárskemu komplexu.

Výsledky a diskusia

Od roku 1990 sa v poľnohospodárstve uplatňovalo zákonné poistenie:

- tzv. komplexné poistenie Výsledky a diskusia úrody (vyhl. MF č. 76/1986 Zb.)
- poistenie hospodárskych zvierat (vyhl. MF č. 149/1982 Zb.)
- poistenie "socialistických poľnohospodárskych organizácií" (vyhl. MF č. 106/1966 Zb.).

Komplexné poistenie úrody sa vzťahovalo na zníženie poisteného výnosu úrody plodín, ku ktorému došlo v dôsledku zničenia alebo zníženia množstva plodiny aj v dôsledku zhoršenia akosti úrody akoukoľvek udalosťou. Poistený výnos sa stanovoval z troch najlepších priemerných výnosov dosiahnutých za posledných päť rokov. Zákonné komplexné poistenie bolo ukončené 31. 12. 1990. Zo strany poľnohospodárov sa toto poistenie hodnotilo kladne, nakoľko prispievalo k vyrovnávaniu ich dôchodkovej stability narušenej následkami škôd. Išlo o finančnú podporu poľnohospodárskych podnikov, založenú na báze prerozdelenia poistného fondu podľa pôsobnosti rizík, naakumulovaného z platieb poistného podnikov, centralizovaného v poisťovni. Podpora vládnych orgánov rozširovanie poisťnej ochrany v poľnohospodárstve sa prejavila v objeme prijatého poistného od poľnohospodárov, celkom za roky trvania komplexného poistenia (1985-1990) vo výške 12,4 mld. Sk, pričom na poistné udalosti bolo vyplatených 13,7 mld. Sk, čo predstavovalo 110% škodovosť. Najhorší bol rok 1990, keď prijaté poistné dosiahlo 2,9 mld. Sk a náhrady škôd 4,5 mld. Sk, pričom najväčší podiel plnenia (3,7 mld. Sk) predstavovali náhrady škôd z poistenia plodín, kde škodovosť prekročila 197%.

Od roku 1993 došlo k demonopolizácii aj v oblasti poisťovania, keď vznikli viaceré poisťovacie akciové spoločnosti, ktoré začali pôsobiť na slovenskom poistnom trhu aj pre poľnohospodárov. Bola to predovšetkým Poistovňa Otčina, ktorá získala určitú poľnohospodársku klientelu. Poľnohospodári od nej očakávali výraznejšiu špecializáciu, ako aj preferenciu v krytí rizík, a preto rezort

Tabuľka 1 Vývoj škodovosti za poľnohospodársku prvovýrobu v %

Kraj (1)	Rok (2)							
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
ZSK	188,93	86,95	58,26	93,99	53,92	54,81	76,26	76,35
SSK	100,59	83,34	60,12	67,70	67,80	55,37	67,08	82,40
VSK	79,22	71,61	73,19	84,52	64,16	44,61	79,41	93,73
SR	142,26	81,82	62,68	84,23	59,73	48,89	74,77	80,83

Prameň: CD MPSR, Informačné listy MPSR,
Škodovosť = (škody / zaplatené poistné) · 100

Table 1 The development of loss in agricultural farms in %
(1) district, (2) current year

pôdohospodárstva vložil do poisťovne finančný vklad. Poisťovňa Otčina postupne začala orientovať poistný trh aj na ostatných klientov a vzhľadom na značnú rizikovosť odvetvia poľnohospodárstva zredukovala a obmedzila poisťovanie poľnohospodárov v súčasnosti už len na vybranú klientelu. Na poistnom trhu začali postupne pôsobiť aj ďalšie poisťovne, ktoré ponúkali poľnohospodárske poistenie, a to: Kooperatíva, Hasičská poisťovňa, avšak len v obmedzenom rozsahu. Poisťovňa Kooperatíva v roku 1997 úplne upustila od poistenia v oblasti poľnohospodárstva. S účinnosťou od júna 1997 začala pôsobiť na slovenskom poistnom trhu R+V Poisťovňa, zameraná na poisťovanie hospodárskych zvierat.

Najväčší podiel na poistnom trhu pre poľnohospodárov dosahuje v súčasnosti Slovenská poisťovňa, ktorá od roku 1991 vykonáva poistenie poľnohospodárskych subjektov formou zmluvného poistenia. V období rokov 1991-1993 hľadala poisťovňa nové riešenia v poisťovaní poľnohospodárov a realizovala poistnú ochranu zameranú na krytie následkov živelných rizík, vyzimovania, hromadného ochorenia a jednotlivých ochorení hospodárskych zvierat. Oproti komplexnému poisteniu nepoistuje niektoré riziká, ako napr.: sucho, zníženie akosti plodín (okrem ovocia) a iné. Súčasná ponuka poistnej ochrany pri zmluvnom poistení plodín zo strany poisťovne je pre poľnohospodárske podniky zameraná proti:

- poškodeniu ľadovcom,
- poškodeniu vybranými živelnými rizikami (víchrica, požiar, povodeň),
- škodám z vyzimovania olejnin a obilnín,
- poškodeniu požiarom,
- poškodeniu záplavou,
- poškodeniu viniča hroznorodého jarným mrazom.

Jednotlivé druhy poistenia zahŕňajú širokú škálu plodín v diferenciácii od druhu poistenia. Najväčší podiel (67,3%) z celkového objemu poistného tvorilo napr. v roku 1997 poistenie proti ľadovcu, kde náhrady škôd dosiahli 56,3% z celkových náhrad škôd. Toto riziko najviac postihlo hustosiate obilniny, strukoviny a olejiny. Z celkovej výmery ornej pôdy sú plodiny v súčasnosti poistené len na 19%.

Poľnohospodárske podniky môžu dohodnúť s poisťovňami poistnú ochranu v živočišnej výrobe zameranú na poistenie:

- zvierat pre prípad nebezpečnej nákazy (v súlade so smernicami OEI),
- kráv a vysokotelných jalovic pre prípad jednotlivých chorôb,

- prasnic pre prípad jednotlivých chorôb,
- zvierat pre prípad nákazy,
- zásob vajec hydiny postihnutej nákazou,
- pre prípad zničenia vajec v elektrickej liahni a uhynutie jednodňovej hydiny,
- hospodárskych zvierat nakúpených v zahraničí.

Záver

Účinnosť systému poistenia ako nepriameho ekonomického nástroja na kompenzáciu škôd, a tým aj na dôchodkovosť podnikateľských subjektov je obmedzená, pretože kryje len škody vybraných rizík. Doteraz sa nevytvoril systém na riešenie následkov katastrofálnych živelných pohrôm, ktoré takmer každoročne spôsobujú rozsiahle škody na poľnohospodárskej produkcii. Následky takých rizikových faktorov, ako sú nadmerné sucho, nadmerné vlhko, dlhodobé dažde, vysoké teploty a výskyt škodcov nie sú poistením kryté. Preto sa tieto škody v posledných rokoch čiastočne kompenzovali peňažnými prostriedkami z rozpočtovej kapitoly MP SR. Okrem toho poľnohospodárske podniky vzhľadom na nedostatok peňažných prostriedkov zredukovali rozsah poistenia len na najdôležitejšie majetkové hodnoty. V súčasnosti poistný fond v poisťovniach dosahuje tretinu jeho objemu v roku 1990. Podporiť poisťovanie poľnohospodárskych podnikov je deklarované v zákone o poľnohospodárstve a už v dotáciách na rok 1999 sa počíta s kompenzáciou nákladov na poistné a škôd do stanovenej výšky.

Súhrn

Každý človek, každý podnikateľský subjekt, čiže aj poľnohospodársky, je dennodenne vystavený rôznym rizikám, ktorých vznik má za následok väčšiu či menšiu finančnú stratu. Preto vzniklo poistenie, ktorého prvou úlohou je práve ochrana pred nepriaznivými hospodárskymi dôsledkami rizík.

Kľúčové slová: riziko, riziká v poľnohospodárskej výrobe, rizikové faktory, poistný trh, poisťiteľné riziká

Literatúra

- Analýza vývoja poľnohospodárstva a potravinárstva SR v období rokov 1990-1998. Bratislava: MP SR, 1999.
- BRINKMAN, T. H. 1992. Die Ökonomik des landwirtschaftlichen Betriebs, in grundriss des Sozialökonomik. VII, Abt., 3 Buch. Tübingen, 1992, S. 58.
- HACHEROVÁ, Ž. a kol. 1997. Vplyv finančnej politiky a finančných inštitúcií na podnikateľské aktivity subjektov PPOK: Záverečná správa výskumného projektu. /Nitra, 1997/.
- KOŠČO, T. 1994. Financie, bankovníctvo a poisťovníctvo. Nitra: DT ZSVTS, 1994. 89 s. ISBN 80-236-0051-6
- KOŠČO, T. 1997. Katastrofické riziká v poľnohospodárstve a ich riešenie. In: Zborník vedeckých prác z MVD '97. Nitra: SPU, 1997, s. 108-113. ISBN 80-7137-437-7
- KOŠČO, T. – DOVALOVÁ, I. 1998. Finančné nástroje a ich účinnosť a perspektívy pôsobenia v agrárnej praxi. In: Zborník vedeckých prác z MVD '98. Nitra, 1998 s. 90-93. ISBN 80-7137-484-9

Kontaktná adresa:

doc. Ing. Tibor Koščo, CSc.

Katedra informačných systémov a financií, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 01 Nitra, tel.: 087/601 146